Nieuw stembiljet vraagt óók om een **aangepaste manier van tellen**

Gemeente Gouda over het nieuwe stembiljet en de aangepaste VOX Telmethode

Het nieuwe stembiljet wordt vaak gezien als de heilige graal voor het verkiezingsproces. Het is compacter, beter hanteerbaar en biedt gemeenten logistieke voordelen. De praktijk in Gouda liet zien dat een efficiënte en betrouwbare manier van tellen onmisbaar blijft. "Het nieuwe stembiljet is echt een grote verbetering", vertelt Nynke van Hooff. "Maar een goede telmethode blijft belangrijk."

Tekst: Monique de Vries

Foto: Patrick Meijboom

De minister van BZK wil het nieuwe stembiljet bij de Europese verkiezingen van 2029 landelijk invoeren, zo werd begin juli bekend. VOX Verkiezingen ontwikkelde voor het nieuwe stembiljet een aangepaste telmethode, die aansluit op de nieuwe regels voor het beoordelen en registreren van stemmen. De gemeente Gouda werkte tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 voor het eerst met zowel het nieuwe stembiljet als de aangepaste VOX Telmethode.

DE PRAKTIJK IN GOUDA

Voor Nynke van Hooff begon het verkiezingstraject kort na haar indiensttreding bij de gemeente Gouda. Als projectleider Dienstverlening was zij verantwoordelijk voor de voorbereiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 2026. Samen met een multidisciplinair team zorgde zij voor de organisatie van de stembureaus, de communicatie, de logistiek en de telling.

Gouda deed bewust mee aan het experiment met het nieuwe stembiljet. "We vinden het belangrijk om betrokken te zijn bij nieuwe ontwikkelingen. We hadden het idee dat het nieuwe stembiljet een verbetering zou zijn." Dat bleek ook zo te zijn. "Niet alleen voor de kiezer is het stembiljet overzichtelijker, ook voor de organisatie biedt het voordelen. Je hebt minder opslagruimte voor de verkiezingsbescheiden nodig, het vervoer is eenvoudiger en het tellen gaat sneller."

EEN ANDERE VOORBEREIDING

De invoering vroeg wel om een andere voorbereiding. "Je moet precies weten welke materialen je nodig hebt, in welke aantallen en hoe je de stemlokalen inricht. Dat is echt anders dan bij het reguliere stembiljet. Zo liggen er bijvoorbeeld boekjes van de kandidatenlijsten in het stemhokje, waar je ook houders voor nodig hebt." Ook de communicatie vroeg extra aandacht. Kiezers moesten niet één, maar twee vakjes inkleuren. Daarom maakte Gouda gebruik van de speciaal voor het nieuwe stembiljet ontwikkelde communicatiemiddelen van het ministerie van BZK. Daarnaast werden inwoners via onder meer sociale media, het huis-aan-huisblad, taalcafés en buurtcentra geïnformeerd over de nieuwe manier van stemmen.

Een succesvolle maatregel was de inzet van uitleggevers op de stembureaus. "Vanuit het experiment moesten we een extra stembureaulid inzetten om kiezers uitleg te geven over het nieuwe stembiljet. Wij hebben daar een aparte rol van gemaakt, het stembureaulid/uitleggever. De uitleggevers kregen een training van het communicatiebureau van het ministerie en waren herkenbaar aan een rood hesje met het gemeentelogo. Daar hebben we veel positieve reacties op gekregen. Dat zou ik andere gemeenten zeker aanraden."

OOK DE TELLING VERANDERDE

Niet alleen de voorbereiding was anders, ook de telling veranderde. Door de andere regels voor de beoordeling van de geldigheid van de stemmen en de aanvullende registraties die voor het experiment nodig waren, moesten tellers meer gegevens vastleggen dan voorheen.
Gouda werkte al met de VOX Telmethode. Voor het nieuwe stembiljet werden zowel de werkwijze als de ondersteunende documenten aangepast, zoals de telformulieren, handleidingen en lijstnummerbordjes.

PRAKTISCHE AANPASSINGEN

"Bij de gemeenteraadsverkiezingen was een stem op alleen een partij, zonder kandidaatnummer, wel geldig. Die ging naar de lijsttrekker. Dat moest natuurlijk wel apart geregistreerd worden." Daarom werd op het telformulier een aparte regel opgenomen voor de zogenoemde nulstem. "Alle stemmen zonder kandidaatnummer konden daarop worden geturfd. Dat werkte heel prettig."

Ook de aanvullende registraties die het ministerie voor de evaluatie van het experiment vroeg, konden eenvoudig worden bijgehouden. "Zo konden we onderscheid maken tussen fouten die specifiek met het nieuwe stembiljet te maken hadden en fouten die eigenlijk altijd al voorkomen."

Nynke van Hooff

Volgens Nynke maakten vooral de praktische hulpmiddelen het werk gemakkelijker. "De lijstnummerbordjes waren echt heel fijn. Daarop stond behalve de partijnaam ook het hoogste kandidaatnummer van die partij. Daardoor zag je bij het sorteren van de stembiljetten meteen wanneer iemand een niet-bestaand kandidaatnummer had ingevuld."

De handleidingen werden eveneens aangepast aan de nieuwe werkwijze. Ze werden vooral gebruikt tijdens de trainingen en als naslagwerk. "Tijdens de verkiezingsdag zelf bleken ze nauwelijks nodig. De telmethode spreekt eigenlijk voor zich."

Handige tips in de handleidingen hielpen tellers bovendien om fouten sneller te herkennen. "Door onder het hoogste kandidaatnummer een streep te zetten, zie je meteen wanneer iemand een te hoog kandidaatnummer heeft ingevuld. Dat zijn kleine dingen, maar ze maken het tellen wel gemakkelijker."

Volgens Nynke zit daarin de kracht van een vaste telmethode. "Een gestructureerde werkwijze zorgt ervoor dat iedereen op dezelfde manier telt. Het vierogenprincipe zit er goed in verwerkt. Daardoor voorkom je fouten vanaf het begin van het proces."

AANSLUITEN OP DE BESTAANDE WERKWIJZE

De aangepaste VOX Telmethode sluit aan op de manier waarop veel gemeenten nu al tellen. Ook met het nieuwe stembiljet kunnen de gebruikelijke sorteerstraten worden ingezet, waarbij tot 40 partijen kunnen worden verwerkt. Het vierogenprincipe blijft daarbij ongewijzigd. Gemeenten hoeven

hun telproces daardoor niet opnieuw in te richten, terwijl ze wel voldoen aan de aangepaste regels voor het nieuwe stembiljet.

De aangepaste werkwijze bewees zich vervolgens ook in de praktijk. Gouda werkt al jaren met de VOX Telmethode, en telt eerst op partijniveau en daarna op kandidaatniveau (CSO). "Door de overzichtelijke indeling van het stembiljet en de logo's konden we de stemmen heel snel op partij sorteren. Rond 22.45 uur hadden we alle uitslagen van de stembureaus al binnen."

Ook de centrale telling verliep soepel. "Er gebeurden geen bijzonderheden. Het proces liep gewoon goed." Dat vonden ook de tellers: zij waren positief over het nieuwe stembiljet. "Het werkt overzichtelijk en het tellen gaat sneller." Voor Nynke zit de meerwaarde niet alleen in de snelheid, maar vooral in de vaste werkwijze. "Iedereen werkt volgens dezelfde stappen. Daardoor beoordeel je de stemmen op dezelfde manier en voorkom je fouten. Dat geeft rust tijdens het tellen."

"De telmethode spreekt eigenlijk voor zich. Tijdens de verkiezingsdag hadden we de handleidingen nauwelijks nodig"

EERSTE ERVARINGEN

Zoals bij ieder experiment leverde ook het nieuwe stembiljet leerpunten op. "Je kunt vooraf veel bedenken, maar sommige dingen ontdek je pas in de praktijk." Een voorbeeld was de inrichting van het stemhokje. "We hadden afgesproken dat de kandidatenlijst in het midden van het stemhokje zou liggen. Daar is vooraf goed over nagedacht. Sommige voorzitters legden die toch aan de zijkant, omdat dat handiger leek. Dan merk je dat je je instructies nog verder kunt aanscherpen."

Voor Nynke is een verkiezing meer dan alleen stemmen tellen. "Eigenlijk is het een groot evenement, verspreid over twee dagen, op 46 locaties en met 600 vrijwilligers." Juist daarom is ze trots op de samenwerking binnen het verkiezingsteam. "We hebben binnen de gemeente de GoudAward gewonnen. Dat was een mooie erkenning voor de manier waarop we dit samen hebben aangepakt."

Ook de vrijwilligers waren positief over de organisatie. Zij beoordeelden de stembureaus en de centrale telling met een 8+. "Dat zie ik echt als een compliment voor het hele team. Zo'n verkiezing organiseer je nooit alleen."

VOORUITKIJKEN NAAR 2029

Met de voorgenomen landelijke invoering van het nieuwe stembiljet in 2029 hebben gemeenten de tijd om zich voor te bereiden. Volgens Nynke is het verstandig gebruik te maken van de ervaringen van gemeenten die al aan de experimenten hebben deelgenomen.

"Praktische hulpmiddelen, zoals de aangepaste telformulieren en lijstnummerbordjes, maken het tellen eenvoudiger"

"Ga vooral in gesprek met collega's die er al mee gewerkt hebben. Zij kunnen veel praktische tips geven. En zorg dat je de voorbereiding op orde hebt. Weet precies welke materialen je nodig hebt, bereid iedereen goed voor en geef duidelijke instructies. Alles wat je vooraf organiseert, betaalt zich tijdens de verkiezingen terug."

De eerste ervaringen met het nieuwe stembiljet zijn volgens haar positief. "Het is overzichtelijker voor de kiezer en biedt gemeenten logistieke voordelen." Ze noemt daarvan een concreet voorbeeld. "Door het kleinere formaat passen nu 900 stembiljetten in één doos. De meeste stembureaus hebben daardoor aan één of twee dozen voldoende. Na afloop kunnen de stembiljetten bovendien in blauwe transportkratten worden vervoerd en opgeslagen. Dat scheelt veel ruimte tijdens het transport én bij de verplichte opslag na de verkiezingen."

Tegelijkertijd laat de praktijk volgens haar zien dat het nieuwe stembiljet niet los kan worden gezien van de manier waarop de stemmen worden geteld. "Je wilt uiteindelijk zeker weten dat iedere stem op dezelfde manier wordt beoordeeld en correct wordt meegeteld. Een gestructureerde telmethode geeft daarvoor de rust en duidelijkheid die je nodig hebt."